

דרשה בעת חנוכת בית התלמוד תורה ברחובות ת"ו

(שנוסד ע"י חברת "שומרי תורה" ירושלים, עיקות"ו)

אל תגזו במשיחי — אלו תנוקות של בית רבן. (שבת ק"י"ט :)
אם ראית עיירות נתלשות ממקומן בארץ ישראל — על שלא החזיקו בשכר
סופרים ובשכר משנים. (פתיחתא דאיכא רבתי)

יסוד האומה ביחש העתיד שלה, תלוי ביסוד החנוך. כבר נודע מכל חכמי לב, כי
התקון בחנוך הוא תקון בכל, וזה אמנם נודע לנו מפי הגסטיון לכל צדדיו, הרבה
יותר ממה שאפשר לדעת מפי השמועה והלמוד. החנוך צריך שיהיה לעולם מתאים
עם טבע האומה ואמתת תכונתה. ובישראל שהגנו נבדלים הרבה מכל העמים, מבית
ומחוץ, במעלות שונות ותכונות נפרדות, ועם זה גם כן בחולשות שונות ולקוים
מיוחדים¹ שצריכים הגנות מיוחדות "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על
כן אפקד עליכם את כל עונותיכם"² אנחנו צריכים לצורך שכלול החנוך תמיד
לעמוד על אוסיה של אומתנו³.

זה הדבר נוהג בישראל תמיד, בכל עת ובכל זמן ובכל מקום, אמנם יותר ויותר
הדבר נוגע אלינו יושבי אה"ק, וביותר יושבי המושבות, בוני הישוב החדש בדורנו,
שהגנו צריכים להיות מלאי עוז ה' וחקות דור דורים. סה צריכה צורתנו האמתית
להיות מפותחת בחנוך הילדים יפה יפה, וכשם שכל מעלה וכל תקון הגון שבו, הוא
שורש נאמן לתקונים הבאים ושכלולים עתידים עלינו לטובה בעזרת צור ישראל
ב"ה, כן כל קלקול והריסה, כל עוות וטעות שבדבר הגדול הזה, הוא רקב כללי
המהרס את כל אשר אנחנו שואפים לבנות, ומחבל את כל מעשה ידינו.

על כן באהבת עמנו וארצנו, אנו חיבים להתחזק ביותר ליסוד החנוך שבישוב
החדש החביב, על היסוד הישראלי הטבעי, על יסוד כזה שנהיה בטוחים שהילד
היהודי יהיה על ידו כשיגדל איש יהודי שלם, טוב לעצמו, גם טוב לעמו ונאמן
לארצו באמונתו אמת. הכלל — טוב עם אלוהים ועם אנשים.

איך אמנם עושים דבר זה, איך שותלים את כרם בית ישראל באופן שנהיה בטוחים
שילכו יונקותיו ישגשגו יפריחו ויעשו שורש למטה ופרי למעלה? מובן הדבר
שהתשובה הבטוחה היא: כשיהיו תנאי השתילה על פי הטבעיות המיוחדת שלנו,
שתהיה חפשיית מכל חקוי שפל יליד עבדות פנימית, ביותר בדברים היסודיים
שעיקרי הצביון המפורט שלנו בהם תלוים. על כן אנחנו צריכים להשכיל מעט אל

1 עיין אגרות הראיה, ח"א אג' צ"ג.
2 עמוס ג, ב.
3 עיין לנתיבות ישראל "התרבות הישראלית".

צורת החנוך ותעודתו בישראל, ואז מאליה יקרא ההבדל העמוק שבינו ובין תכונת החנוך הכללי שבעמים וזה אמנם יורגו לדעת, עד כמה אנחנו מוכרחים להיות גבורי כח לכבוש לנו דרך לעצמנו במהלך החנוך, ולא לההפך לקופים מתקים, אפילו אם נחרגם את הכל עברית. לא הלשון הוא הכל, אף על פי שאין אנו ממעטים כלל ערכו הגדול, אבל העיקר הוא הצורה ויסוד החיים העצמי.

על הילדות תפול תמיד השאלה, איך אנו מכירים אותה ביחוושה לחנוך. אם היא רק כמו הכשר להאישות, או שיש לה ערך כביר בפני עצמה. מובן הדבר שכשמעמידיים את יסוד החיים רק על העבודה והפרנסה, אין לילדות זכות מצד עצמה, כי אם, הילד הוא לפי זה גולם יפה שאפשר לחק ממנו כלי מעשה חזק ועובר לסוחר. לא כן הוא לפי ההכרה האידיאלית, המערכת את החיים לפי הטוהר שבהם, לפי הטוב החסד והתום הנמוך בקרבם. על פי זה המשפט יעלה לנו ערך הילדות לא רק בתור הכשר לאישות וגדלות, כי אם חטיבה יקרה בחיים מצד עצמה, ולפעמים תעלה אצלנו בתור המעולה שבתקופות החיים שכל החיים ראויים להיות כמכשירים לעמדתה. אז נאמר דברים כמשמעם "אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תנוקות של בית רבן" מפני שהוא "הכל שאין בו חטא".⁴

התנוק, כשיחונך כראוי, ביחוד התנוק העברי, כמה קדושה ותום, כמה טהרה ומדות געלות נמצא בנפש הנקיה והאהובה הילדותית שבקרבנו, כל זמן שטומאת שוק החיים לא השביתה את החן וההון של פרח שושן זה, כמה קדוש וטהור הוא. אמנם טובה הילדות, באה וקדושה היא, אבל הלא היא גם כן חלושה, ולא תוכל לעמוד בפני זרם החיים ההולך ומתגבר, לפי מדת הגדלות, גדלות החומר והרוח, והתרבות יחס החברה הגדולה והמסובכת. על כן זאת היא חובתנו, לשמור בכל עז את תומת הילדות וטהרתה ולהעבירה לאטה עם כל זהרה ונקיונה אל תקופת הגדלות, באופן שהגדלות תעניק לה רק את העז והגבורה החסרים לה, גבורת הגוף וגבורת הרוח, אבל לא תהיך להרס את היתרונות היקרים של הילדות האהובה והחביבה עדי עז. "מפי עוללים ויונקים יסדת עז למען צורריך להשבית אויב ומתנקם".⁵ להביא את הילדות בעצם תומה וטהרתה אל גבול הבחרות והשחרות, הזקנה והשיבה, באופן שתוסד עוז, שלעולם לא ינוס לחה, זאת היא תעודת החנוך בישראל. "בת ק' כבת כ' ובת כ' כבת ז'".⁶ "כבן שנה שלא תטא"י — זהו הציור היותר מרומם של משאת הנפש שבחנוך עמנו.

מתאים הוא אמנם החנוך הסרטי אל הכללי, וחייב הוא להתאים לו. כשם שצורת החנוך כשהיא מכרת את הילדות רק למעבר בעלמא, לזיין על ידה את האיש העתיד בכלי קרב למלחמת קיומו שזהו יסוד החנוך הכללי של אותם העמים, שחרבם היא גאותם הפנימית, ואין באוצרם העצמי, כרוח הלאומי הטבעי שלהם מחאה קיימת על זה המושג המתאים מאד לברכתו של עשו, על בן התקופות הבאות אחרי הילדות, הגן נכונות להרס את הילדות, ולבנות על חורבנה תקופות יותר חזקות ממנה, ויותר מוצלחות לכח ידיים וחיל האגרוף. וכך הם הולכים ומתפתחים; נוצצים ונובלים,

4 שבת קי"ט : 5 תהילים ה, ג.
6 בראשית רבה פרשה ג"ח. 7 יומא כב :

תקופה בולעת תקופה, עם עם, וכל מה שיוסיפו שרשי העבר להעקר, הנם יותר קרובים אל המטרה. ילדותם הלאומית מונחת להם כאבן מעמסה, והם מסתתים אותה קמעה קמעה, וכל המוסיף למחוק זכר העבר הרי זה משובת. לא כאלה חלק יעקב. גם לנו היתה ילדות, אבל ילדותנו, כמה נאה היא, כמה קדושה היא, וכמה מוכשרים אנו להתכלל בה עדי עד. "הלך וקראת באזני ירושלם לאמר כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר"⁸, "כי נער ישראל ואהבהו וממצרים קראתי לבני"⁹, "הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכר אזכרנו עוד על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם ה' ילדות לאומית כזאת שגם לעת זקנה ושיבה תהיה צולחת להתפאר בה ולהתרום על ידה ועבורה, אינה נמצאת בכל העולם כלו כי אם בישראל, וערכנו זה, צריך שלא תמונע מאתנו ידיעתו הברורה והמוחשית. הכרת ערכנו זה באמת, אשר בו נפלינו מכל העמים אשר על פני האדמה, ושעל כן התולדה שלנו היא לגמרי אחרת, אחרת מתולדות כל עם ועם, צריכה שתחקק על לב דורותינו, למען תהיה לנו מקור נפתח לגבורה ולהפארת, על פי אותה המדה שאנחנו זקוקים לה, ומה אומלל הוא העם אשר יחונך בחנוך של זיוף התולדה שלו. חסרון ידיעה או טעות של שינוי פרטים וערכי תקופות בסדרי ההסטוריה שבכל אומה, הם גם יחשבו למכשלה לא מועטה בפתוח חנוכה, אבל על כל אלה המכשול של טעות יסודית בכל הרוח של עצם התולדה ביסוד החיים שלה. טעות כזאת נוטלת את הני האומה מן העולם, ביחוסה ההסטורי, מטמטט את לבה ומעור את עיניה ביחוסה להכרת עצמה, שהיא הקודמת שבהכרות לצרכי חייה, קיומה בתור אומה, והתפתחותה. "מיום שנגנו ספר יוחסין תשש כחם של חכמים וכהה מאור עיניהם"¹⁰, ואין לך דבר שיטביע כל כך את הרוח ההסטורי בעצם תומו באופן בטוח בלב האומה, כחנוך יסודי על פי תכונתה של האומה. זה הוא כח העו המקיים את חיי הצבור, הנותן כח גם לעדות פרטיות לחיות ולהתקיים בכח לאומי איתן ורענן.

הנה מה שנוגע לחנוך שלנו, אחינו שבחור"ל, אף אם פנו מעט או הרבה פה ושם מדרך החנוך הטבעי שלנו, החנוך המתאים עם יסוד חיינו בתור אומה שלמה ומצויינת, שמכרת לשמות ולהתפאר במה שהיא באמת — בשם ה' שנקרא עליה, וידו הנטויה על תולדתה משחר טל ילדותה עד תחום שיבתה, הנה עם כל הכשלון שיש בזה, אין הדברים נוגעים כל כך ליסודי הקהילות וקיומם. לא כח האומה מקיים את הצבורים, כי אם כח זה, זה הכח המקיף שמה את כל החיים הכלליים. "כל הדר בחור"ל דומה כמי שאין לו אלוה"¹¹. לא כן חיי עמנו על אדמת הקדש, הם צריכים להיות טבועים במטבע האומה ונסמכים על הבסיס הלאומי הטהור. על כן אין להם זכות הקיום וההפרדה כי אם בהיות הצביון הפרטי שלנו חודר בהם בעצם עו כחו, שיהיה החנוך מתאים לסדרנו המיוחד שבו נתגדלנו מראש צורים, להכיר את הילדות הכללית והפרטית להטיבה נצחית שהיא עומדת בצביגות, ורק מוסיפה חיל ומתרוממת על ידי התקופות הבאות אחריה שמשלימות אותה. בתנאי זה, בתנאי ההכשרה של

10 ירמיה לא, יט.

9 הושע יא, א.

8 ירמיה ב, ב.

12 כתובת ק"י :

11 ספחים סב :